

РЕЦЕНЗИЯ

на доц. д-р Лъчезар Любенов Перчеклийски
за дисертационния труд на Александра Димитрова Клечорова –
„Лексиката на банския говор“,
за получаване на образователната и научна степен *Доктор*
по професионално направление 2.1. *Филология*,
докторска програма *Български език*
Научен ръководител: проф. д-р Антони Стоилов

Александра Клечорова е родена през 1994 г. в град Банско. В Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград тя завършва последователно бакалавърската образователна програма „Българска филология“ (2017 г.) и магистърската – „Филологически аспекти на работата в медиите“ (2018 г.), а през 2019 г. спечелва конкурс за редовен докторант в Катедрата по български език към Филологическия факултет с научен ръководител проф. д-р Антони Стоилов.

За периода на докторантурата Ал. Клечорова е изнесла 3 доклада на национални научни форуми и има 3 публикации по темата на дисертацията. Като студентка Клечорова е публикувала още 2 статии, свързани с лингвистични теми.

Дисертационният труд е с общ обем 253 страници и включва следните основни части: I. *Увод* (с. 11 – 45); II. *Характеристика на лексиката* (с. 45 – 245) със *Заключение* (с. 245 – 249); III. *Списък на информаторите* (с. 249); IV. *Използвана литература* (с. 250 – 253).

Като приложение към дисертационния труд е добавен и РЕЧНИК на лексиката на банския говор (общо 191 с.).

В **Увода** авторката е представила:

1) *Обекта* („лексиката на банския говор“), *целта* („да бъде извършено подробно изследване на неговите словни системи“), *задачите* (класификация на лексиката по номинативни единици, тематични групи, лексико-граматични класове, произход и др., както и изготвяне на речник на говора) и *методите* на

изследване (дескриптивен и статистически).

2) *Литературен обзор* на проучванията върху банския говор. Авторката е разгледала всички по-важни изследвания, свързани с проучването на различни аспекти на говора на град Банско. Трудовете са не само споменати, но авторката е направила и критична оценка, като е извела основните им приноси за изучаването на банския диалект. Отбелязано е, че важна „основа за по-нататъшни изследвания върху особеностите на лексиката на този говор“ представлява работата на Д. Велянова „Ти от Банско ле си?“, която е един от малкото трудове, притежаващи богата речникова част в приложение. От направения преглед става ясно, че изборът на тема не е случаен, защото въпреки съществуващите изследвания, свързани с говора на град Банско, лексиката досега не е подлагана на специален анализ. Оттук Клечорова е извела необходимостта от реализирането на настоящото изследване.

3) *Историко-географска справка*. Съдържанието на подобен тип работи, като изследването на определен диалект, налага представянето на подобна историко-географска информация, защото от нея се вижда кога е възникнало селището, какъв е етническият състав на населението, има ли преселници и откъде са те и т.н.

4) *Обща характеристика на банския говор*. Въз основа на изследванията на други автори (Ст. Стойков, Ив. Кочев, Р. Цонев и др.) докторантката е посочила мястото на банския диалект сред българските народни говори. Представила е по-важните фонетични, акцентологични, фономорфологични, морфологични и синтактични особености, с които е изтъкната важността и уникалността на диалекта.

Втората част е централна за дисертационния труд, тъй като в нея авторката е направила разностранна класификация на лексиката в говора на град Банско. Класификацията е направена въз основа на:

1) *Структура на номинативните единици от гледна точка на външната им форма*. В началото е изяснена използваната терминология в трудовете на различни автори. Тук Клечорова разглежда и изброява еднословните номинативни единици и номинативните словосъчетания в банския диалект

(общо 4000 на брой). При представянето думите следват азбучната подредба. Еднословните номинативни единици са обобщени (най-общо казано) по лексико-граматични групи: *съществителни* („растения, животни, уреди и пособия от домашния бит, инструменти, храни, постройки и помещения, площи, лица, явления от природата, обреди, болести и др.“); *прилагателни* („признаци, количества, свойства, качества на лица и нелица“); *глаголи* („действия и състояния, свързани с лица, животни, растения и нелица“) и др. Номинативните словосъчетания са изброени, без да бъдат групирани по някакъв признак. Навсякъде диалектните единици са посочени със своята семантика. В края докторантката дава кратки статистически данни за представената лексика. От общо 4000 лексеми 3920 (98%) са еднословните номинативни единици, а само 80 (2%) са номинативните словосъчетания. Процентното съотношение е илюстрирано чрез подходяща диаграма.

2) *Тематични групи*. Това е най-обемната подтема от *Втора част* на дисертационния труд. Тук лексемите са разпределени по лексико-семантични групи. Например лексиката от традиционното земеделие включва названия на овощия, дървесни видове, окопни култури (зърнени култури, тютюн), житни култури и влакнодайни растения, тревисти растения и продукция от тях (тревни, билки и лековити растения, цветя, плевели, болести и вредители, отпадъчни продукти), земя, места и пространства в тях, инструменти, уреди, пособия и части от тях, окомплектовка, помощни средства, названия на лица, процеси и действия, названия на качества, признаци и свойства. Няма да се спирам подробно на раздробяването на всяка лексикална система на тематични групи (това авторката е извършила прилежно и точно). Само ще кажа, че навсякъде класификацията на лексиката е съпътствана със старателна и подробна количествена характеристика. Изводите към всяка от групите в края са точни и отразяват състоянието на езиковия материал. Данните са илюстрирани подходящо чрез различни диаграми и графики.

3) *Лексико-граматични класове*. В тази част от съдържанието на дисертацията еднословните номинативни единици са класифицирани според принадлежността им към някоя от частите на речта. От количествения анализ,

който е направила докторантката, се вижда, че най-голям е делът на съществителните имена (2029), а най-малък – на местоименията (4). Налице са изводи и за рода на имената. Авторката прави съпоставка на семантиката на някои от лексемите в банския говор със съответни думи в говорите от района на Средна Струма.

Изводите и наблюденията в края на тази класификация са точни и отразяват състоянието на изложения диалектен материал. Някои от статистическите данни са повторени в началото и в края. Дублирането на информацията може да се избегне, като количествената характеристика остане само в изводите.

4) *Произход на лексиката.* Тук Ал. Клечорова е класифицирала лексиката в банския говор според произхода на думите. Обособени са два основни пласта: *домашна лексика*: индоевропейски, праславянски, старобългарски, прабългарски, тракийски думи; *заета лексика* – латински, гръцки, италиански, френски, турски, румънски и др. При изброяването на вторите са включени и много чисто книжовни думи, които са смесени с диалектните. Единиците от банския говор са поставени в курсив, но това не е достатъчно. Ако авторката иска изброените книжовни думи да останат в съдържанието, трябва да ги отдели като примери в представянето на историческите данни за връзките на българския език с останалите езици, но не бива да се смесват с лексемите от говора на Банско.

5) *Видове лексика в говора според характера на различието.* Тук са разгледани *номинативните* (терминологични диалектизми: „лексика, която е непозната за книжовния език както със своята външна форма, така и със своята семантика“, с. 194), *фонетичните* (лексеми, съдържащи „фонетични особености, които не отразяват закономерни за говора фонетични явления“, с. 195), *словообразователните* („думи, при които различителен белег е словообразователният формант“, с. 196) и *семантичните* диалектизми (лексеми, „при които външната форма на думата от диалекта съвпада напълно с външната форма на книжовна дума, без обаче да има връзка между значенията им“, с. 197). От своя страна семантичните диалектизми са разделени на два вида: лексеми,

които са „диалектни със целия си семантичен обем“, и многозначни думи, при които диалектно е само едно от значенията.

б) *Ономасиологична характеристика на лексиката*. Материалът тук е класифициран въз основа на това колко номинативни единици (лексеми) съответстват на една семема. Според разпределението лексемите за една семема могат да бъдат *една* (среща се най-вече при родови понятия), *две* и *повече* (номинативни единици от домашен или чужд произход, еднословни или словосъчетания, моносемантични или полисемантични). Анализирани са и типовете отношения между базите и афиксите. Налице са отношения между общ афикс към различни бази (*скъкнатѐц – смàхнатѐц*); различни афикси към обща база (*жътилò – жътѐвѐц*); различен афикс и различна база (*грамудà – груткà*); смесен тип (*църнѐвѐц – църнилò – катрилò*). Направен е извод, че в банския диалект са налични всички словообразователни начини, които са характерни за българския език (книжовен език и диалекти) – *афиксален* (префиксален, суфиксален и префиксално-суфиксален), *композиционен* и *конверсиален*.

7) *Семасиологична характеристика на лексиката*. При този анализ номинативните единици се изследват „както откъм съдържанието на семантичния им обем (*с проста семантична структура*, т.е. с едно значение; или *със сложна семантична структура*, т.е. полисемантични – с две и повече значения), така и откъм характера на семантичната им структура“ (*със сходна семантична структура* – синоними; *с несходна семантична структура* – омоними, пароними и антоними).

В **Заключението** Ал. Клечорова е повторила и обобщила по-важните изводи към всяка от лексикалните класификации. Преобладават статистическите данни, свързани с различните количествени показатели.

Списъкът с информаторите на докторантката включва двама мъже и шест жени на различна възраст от град Банско.

В **Използвана литература** са посочени около 90 заглавия на трудове, повечето от които са на български език и са свързани с изследване на различни аспекти от говора, историята и културата на град Банско. Голяма част от тези трудове са цитирани в дисертацията на Ал. Клечорова. Не са забелязани следи от

плагиатство.

Налице е и едно ценно приложение към дисертационния труд. Това е **Речник** на говора на град Банско. Справочникът е с общ обем 191 страници и включва 4000 лексикални единици, подредени по азбучен ред. Към всяка заглавна дума има граматическо пояснение, след което е дадено и лексикалното ѝ значение (или значения, ако думата е полисемантична). Изработването на подобен речник е трудоемък процес. Изисква се доста време за техническото му оформление, а също и добро познаване на лексикалния материал. Безспорно Ал. Клечорова притежава тези качества, тъй като е носител на диалекта.

Общата оценка за дисертацията на Александра Димитрова Клечорова е положителна. Темата е дисертабилна. Авторката се е справила с нелеката, но интересна задача да събере лексиката на банския говор (за целта са използвани материали и от по-ранни трудове, но по-голямата част от лексикалните единици са събрани на терен от докторантката), да систематизира и класифицира езиковия материал. Трудът е приносен както за съвременната българска диалектология, така и за историческата лексикология, тъй като в говора на град Банско са запазени следите от езиковите контакти на българите с представители на други езикови общности. Изводите към всяка една от разнообразните класификации в труда са точни и отразяват напълно състоянието на лексикалната система на банския диалект.

Имам и някои общи **забележки** към докторантката:

1) Въпреки че правописната култура е на много добро ниво, в текста са допуснати някои технически неточности от различно естество, напр.: *ра, рѢ, ла, лѢ < or, er, ol, el* (главна буква ят вм. малка); ...*описателно* - 'дълга горна...' (малко тире/дефис вм. средно тире); налице са несъответствия между номерата на страниците в *Съдържанието* и текста (*Характеристика на лексиката* – с. 46 вм. 45) и др.

2) Правилното графично оформяне на текста изисква всяка основна част да започва на нова страница. Заключение е обособено, но като една от основните части на дисертационния труд следва да се включи и в йерархичната композиционна номерация.

3) В *Използвана литература* някои от библиографските единици не са оформени според изискванията, напр. *БАН. Банско. Изследвания и материали. С., 1996* (липсва името на съставителя/отговорния редактор), *Бояджиев, Куцаров, Пенчев. Съвременен български език...* (липсват инициали на личните имена) и др.

Споменатите неточности са незначителни и лесно поправими и не понижават научната стойност на дисертационния труд. При евентуално отпечатване на дисертацията обаче, което препоръчвам на Александра Клечорова, е добре работата да бъде редактирана и изчистена от подобни несъответствия.

Авторефератът (общо 44 стр.) отразява основните моменти от структурата и съдържанието на дисертационния труд. Приносите, които са представени в приложението (стр. 43), са действителни.

С темата на дисертацията са свързани 3 публикувани **статии**. В тях авторката е разгледала 1) проучванията върху лексиката на говора в град Банско, 2) тематичните групи лексика и 3) народния традиционен етикет в диалекта. И трите работи са публикувани в рецензирани сборници на национално ниво.

В **заключение** искам да посоча, че в дисертационния труд “Лексиката на банския говор” и съпътстващите го публикации докторантката е извършила огромна по обем теренна, изследователска и класификационна работа. Анализите и изводите са прецизни, а езикът следва особеностите на научния стил. Поради това **ще гласувам положително** за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ на Александра Димитрова Клечорова по професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език*.

Благоевград,
08.05.2022 г.

Рецензент:
/Доц. д-р Лъчезар Перчеклийски/

REVIEW

by Assoc. Prof. Dr. Lachezar Lyubenov Perchekliyski
for the dissertation of Alexandra Dimitrova Klechorova -
"The lexis of the Bansko dialect",
for obtaining the educational and scientific degree of Doctor
in the professional field 2.1. Philology,
doctoral program Bulgarian language
Scientific adviser: Prof. Dr. Antoni Stoilov

Alexandra Klechorova was born in 1994 in the town of Bansko. She graduated from the Southwest University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad in 2017 when she completed the Bachelor's degree program "Bulgarian Philology" and then in 2018 she completed her Master's degree in "Philological aspects of work in the media" at the same university. In 2019 she won a competition for a full-time doctoral student at the Department of Bulgarian language at the Faculty of Philology under the supervision of Prof. Dr. Anthony Stoilov.

For the period of her doctoral studies Alexandra Klechorova has presented 3 papers at national scientific forums and has had 3 publications on the topic of the dissertation. As a student Klechorova has published 2 more papers related to linguistic topics.

The dissertation has a total volume of 253 pages and includes the following main parts: I. Introduction (pp. 11 - 45); II. Characteristics of the lexis (pp. 45 - 245) with Conclusion (pp. 245 - 249); III. List of informants (p. 249); IV. References (pp. 250 - 253). A VOCABULARY of the lexis of the Bansko dialect (191 pages in total) has been included in the appendix.

In the Introduction the author has presented:

1) The object ("the lexis of the Bansko dialect"), the objective ("to conduct a detailed study of its word systems"), the tasks (a classification of the lexis by nominative units, thematic groups, lexico-grammatical classes, origins, etc., as well as the preparation of a vocabulary of the dialect) and the methods of research (descriptive and statistical).

2) A literary review of the studies on the Bansko dialect. The author has considered all the major research related to the study of various aspects of the dialect of the town of Bansko. The works are not only mentioned, but the author has also made a critical assessment, outlining their main contributions to the study of the Bansko dialect. It is noted that an important "basis for further research on the peculiarities of the lexis of this dialect "represents the work of D. Velyanova "Are you from Bansko?", which is one of the few works with a rich vocabulary in the appendix. The overview makes it clear that the choice of topic is not random, because despite the existing research related to the dialect of the town of Bansko, the lexis so far has not been subjected to special analysis. This is where Klechorova has seen the need to carry out the present study.

3) Historical and geographical reference. The content of this type of work, as the study of a particular dialect, requires the presentation of such historical and geographical information that shows when the settlement was founded, what the ethnic composition of the population is, if there are any migrants and where they come from, etc.

4) General characteristics of the Bansko dialect. Based on research of other authors (St. Stoykov, Iv. Kochev, R. Tsonev, etc.) the doctoral student has pointed out the place of the Bansko dialect among the Bulgarian vernaculars. She has presented the most important phonetic, accentological, phono-morphological, morphological and syntactic features that emphasize the importance of and the uniqueness of the dialect.

The second part is central to the dissertation, as in it the author has made a versatile classification of the lexis in the dialect of the town of Bansko. The classification is based on:

1) The structure of the nominative units from the point of view of their external form. At the beginning, the terminology used in the works of various authors has been defined. Here Klechorova examines and lists the one-word nominative units and nominative word combinations in the Bansko dialect (4,000 in total). In their presentation, the words follow the alphabetical order. One-word nominative units are summarized (generally speaking) in lexico-grammatical groups: nouns ('plants, animals, appliances and household items, tools, food, buildings and premises, areas,

persons, natural phenomena, rituals, diseases, etc. "); adjectives ('signs, quantities, properties, qualities of persons and non-persons'); verbs ("actions and conditions related to persons, animals, plants and non-persons "), etc. Nominative word combinations are listed without being grouped by any attribute. Dialect units when mentioned are indicated by their semantics. At the end the doctoral student gives brief statistics on the lexis presented. From a total of 4,000 lexemes, 3920 (98%) are one-word nominative units, and only 80 lexemes (2%) are nominative phrases. The percentage is illustrated by an appropriate diagram.

2) Thematic groups. This is the most voluminous subtopic of Part Two of the dissertation. Here the lexemes are divided into lexico-semantic groups. For example, the lexis of traditional agriculture includes the names of fruits, tree species, crops and tobacco, cereals and fiber plants, herbaceous plants and their products (grasses, herbs and plants, flowers, weeds, diseases and pests, waste products), land, places and spaces in them, tools, appliances, tools and parts thereof, equipment, aids, names of persons, processes and actions, names of qualities, signs and properties. I will not dwell on the fragmentation of each lexical system into thematic groups (the author did this diligently and accurately). I will just say that in the dissertation the classification of the lexis is accompanied by thorough and detailed quantitative characteristics. The conclusions to each of the groups at the end are correct and reflect the state of the language material. The data are appropriately illustrated through various diagrams and graphs.

3) Lexico-grammatical classes. In this part of the content of the dissertation one-word nominative units are classified according to their belonging to a part of speech. From quantitative analysis, which the doctoral student did, it can be seen that the largest share is represented by nouns (2029) and the smallest one - by pronouns (4). There are conclusions about the gender of names. The author compares the semantics of some of the lexemes in the Bansko dialect with corresponding words in the dialects of the area of the middle part of the Struma river.

The conclusions and observations at the end of this classification are accurate and reflect the state of the presented dialect material. Some of the statistics is repeated

at the beginning and at the end. The duplication of the information can be avoided by presenting the quantitative characteristics only in the conclusions.

4) Origin of vocabulary. Here Alexandra Klechorova has classified the vocabulary in the Bansko dialect according to the origin of the words. There are two main layers: native lexis: Indo-European, Proto-Slavic, Old Bulgarian, proto-Bulgarian, Thracian words; borrowed lexis - Latin, Greek, Italian, French, Turkish, Romanian, etc. In the enumeration of the latter there are also included some literary words that are mixed with dialects. The units of the Bansko dialect are put in italics, but that's not enough. If the author wants the listed literary words to remain in the content, she must separate them as examples in the presentation of historical data on the relations of the Bulgarian language with other languages, but they should not be mixed with the lexemes from the Bansko dialect.

5) Types of lexis in speech according to the nature of the difference. The author has considered the following types: the nominative (terminological dialectisms: "vocabulary that is unknown to literary language both in its external form and in its own semantics ", p. 194), the phonetic (lexemes containing phonetic features, which do not reflect phonetic phenomena that are natural for speech ", p. 195), the word-formative ("words in which the distinguishing feature is the word-formative formant ", p. 196) and semantic dialectisms (lexemes "in which the external form of the word from the dialect coincides completely with the external form of a literary word, but without a connection between their meanings ", p. 197). In turn, semantic dialectisms are divided into two types: lexemes, which are "dialectal with all their semantic volume", and poly-semantic words, at which only one of the meanings is dialectal.

6) Onomasiological characteristics of the lexis. The material is here classified based on how many nominative units (lexemes) correspond to one sememe. According to the distribution, the lexemes for one sememe can be one (found mostly in generic terms), two or more (nominative units of domestic or foreign origin, one - word or word combinations, mono-semantic or poly-semantic). The types of relationships between bases and affixes have also been analyzed. There are relationships between a common affix added to different bases (скъкнатѣц – см̀̀хнатѣц); different affixes to a common base (жѣтилò - жѣтѣ̀̀вец); a different affix and a different base (грамуда -

грукѧ); a mixed type (цѣрнѣвец – цѣрнило – катрило). It is concluded that the Bansko dialect possesses all word-forming ways that are characteristic of Bulgarian language (literary language and dialects) – by adding affixes (prefixes, suffixes and prefixes and suffixes), by means of composition and conversion.

7) Semasiological characteristics of the lexis. In this analysis nominative units are examined “both in terms of the content of their semantic volume (with a simple semantic structure, i.e. with one meaning; or with a complex semantic structure, i.e. poly-semantic - with two and more meanings) and the nature of their semantic structure” (with similar semantic structure - synonyms; with dissimilar semantic structure - homonyms, paronyms and antonyms).

In the Conclusion Alexandra Klechorova repeated and summarized the most important conclusions for each of the lexical classifications. The statistical data is prevailing, related to the various quantitative indicators. The doctoral student's list of informants includes two men and six women of different ages from the town of Bansko.

The Reference list includes about 90 works, most of which are in Bulgarian and are related to the study of various aspects of the speech, history and culture of the town of Bansko. Many of these works are cited in the dissertation of Alexandra Klechorova. No signs of plagiarism have been attested.

There is also a valuable appendix in the dissertation. It is a Vocabulary of the dialect of the town of Bansko. The guide has a total volume of 191 pages and includes 4000 lexical items, arranged alphabetically. For each lexical item there is a grammatical explanation, followed by the lexical explanation of its meaning (or meanings if the word is poly-semantic). The making of such a vocabulary is a laborious process. It takes a lot of time for its technical layout, as well as good knowledge of the lexical material. Undoubtedly Alexandra Klechorova has these qualities, as she is a bearer of the dialect. The general assessment for the dissertation of Alexandra Dimitrova Klechorova is positive. The topic is appropriate for a dissertation. The author has coped with the difficult, but interesting task to collect the lexis of the Bansko dialect (for this purpose materials from earlier works have been

used, but most of the lexical items are collected in the field work done by the doctoral student), to systematize and classify the language material.

The work is valuable both for the modern Bulgarian dialectology, and for the historical lexicology, as the dialect of the town of Bansko has preserved traces of the linguistic contacts of the Bulgarians with representatives of other language communities. The conclusions for each of the various classifications in the dissertation are accurate and fully reflect the state of the lexical system of the Bansko dialect.

I have some general remarks to the doctoral student:

1) Although the spelling culture is at a very good level, there are some technical inaccuracies of different nature in the text, e. g: па, рѢ, ла, лѢ < or, er, ol, el (capital letter ят instead of a lowercase letter); ... Descriptively - 'long top' (a hyphen instead of a dash); there are discrepancies between the numbers on the pages in the Content and the text (Characteristics of the vocabulary - p. 46 instead 45), etc.

2) Proper graphic design of the text requires each major part should start on a new page. The conclusion is marked, but as one of the main parts of the dissertation it should be included in the hierarchical compositional numbering.

3) In the Reference list some of the bibliographic items are not written according to the requirements, e.g. BAS. Bansko. Research and materials. S., 1996 (the name of the compiler / editor-in-chief is missing), Boyadzhiev, Kutsarov, Penchev. Modern Bulgarian language ... (the initials of the personal names are missing), etc.

The mentioned inaccuracies are insignificant and can easily be corrected and they do not reduce the scientific value of the dissertation. In the future publishing of the dissertation, however, which I recommend to Alexandra Klechorova, it is advisable that the work should be edited and cleared of such discrepancies.

The abstract of the dissertation (44 pages in total) reflects the main points of the structure and content of the dissertation. The contributions that are presented in the appendix (p. 43) are valid. 3 published articles are related to the topic of the dissertation. In them the author has reviewed 1) the research on the lexis of the dialect of the town of Bansko, 2) thematic groups of the lexis and 3) folk traditional etiquette

in the dialect. All three papers have been published in peer-reviewed collections at the national level.

In conclusion, I would like to point out that in the dissertation “The Lexis of the Bansko dialect” and the accompanying publications the doctoral student has done huge field, research and classification work. The analyzes and conclusions are precise, and the language follows the peculiarities of the scientific style.

I will therefore vote that Alexandra Dimitrova Klechorova is awarded the educational and scientific degree "Doctor" in the professional field 2.1. Philology, scientific specialty Bulgarian language.

Blagoevgrad,
08.05.2022

Reviewer:
/Assoc. Prof. Lachezar Perchekliyski, PhD/